

Zavedamo se, da izhaja socialni in gospodarski nered odtod, ker nimamo ene, enotne družbe. Družba, človeštvo mora postati enoten organizem, ki se med seboj izpopolnjuje in čegar deli služijo drug drugemu in skupnosti. Ne torej toliko razno govoričenje o osem- in večurnem delavniku, kakor misli »Domovina«, ampak navod k vzajemnosti in medsebojnemu spoznavanju naj bo poleg strokovne izobrazbe naloga obrtnih, kakor tudi drugih stanovskih organizacij. Krščanski obrtnik se zaveda in se mora zavedati, kakor tudi vsak kmet, delavec in uradnik, da je vsak človek, najvišji kakor tudi najnižji v kateremkoli oziru, ravno tako človek kakor on, da je njegov brat. Ako se bo vsak stan tega zavedal, bodo prenehali stanovski prepiri, štrajki itd. Naloga Obrtnih zvez pa je, da to prepričanje, to zavest v svojih članih utrdijo in preko njih razširijo med obrtništvom.

Ljudstvo je sito bojov in preprirov in hoče miru. Zato je sedaj čas pokazati, da bomo dosegli mir in edinost le po naših načelih. Torej na delo!

O razvoju ljudske umetnosti.

Piše prof. V.

(Dalje in konec.)

Keramiške izdelke delimo v 3 glavne skupine: 1. navadno glazirano blago, 2. kmetska majolika (fajansa), 3. pečnice.

Glazirano blago 17. in 18. stol. skuša zbuditi efekt z živo in večbarvno glazuro ali pa z uporabo manj navadne barve, kakor n. pr. temnomodre, svitlo- in svinčenozelene, ki je bila običajna barva pečnic. Izdelovali so se različni glazirani predmeti, kakor skleda, krožniki, vrči, modeli za pecivo (potice), posodice za blagoslovljeno vodo, tintniki, kipi, pečnice i. t. d. V dekorativnem oziru se ti predmeti zelo odlikujejo od starejših izdelkov. Motivi so zelo različni, kakor rastlinski ornamenti, živalske podobe in bolj poredkoma tudi verski monogrami. Poleg barvanih nastopajo že pogostoma reliefni okraski na krožnikih, skledah in vrčih pa razni, navadno šaljivi napisi.

Češko-moravski glazirani keramiški proizvodi te dobe ne morejo tekmovali z nemško-alpskimi niti glede oblike, niti glede ornamentike. Na nekoliko višji stopnji je istodobna galicijska keramika.

Kakor smo deloma že omenjali, nam glazirani, todobni keramiški izdelki jugoslovanskih dežel nekdanje Avstrije ne nudijo posebnih ljudsko-umetniških motivov, pač pa zelo interesantne tipične oblike, ki se od nemško-alpskih popolnoma razlikujejo. Na Kranjskem prevladujejo splošno laške oblike posebno pri vrčih. Pri glinasti

posodi v Kamniških planinah se pa kaže nemško-alpski vpliv. Tipična je v tem oziru posebno v Kamniških planinah udomačena glinasta trinožna ponev.

Pod kmetsko majoliko ne razumemo samo pod tem imenom znane, nekoč posebno po naših vinskih krajih zelo razširjene vinske vrče, ampak sploh fajansno glinasto blago, ki se odlikuje po umetni izvedbi in splošno ni namenjeno vsakodnevni rabi. Skleda, vrči, krožniki in drugi glinasti predmeti, izdelani na približno isti način ko fajansi, so se rabili le ob slovesnih prilikah, drugače pa so krasili, kakor znani cinasti krožniki, omare, police in stene premožne kmetske pa tudi meščanske hiše kot ponos hišne gospodinje.

Majolična posoda pa se odlikuje od navadne fajansne tudi po tem, da nam nudi v veliko večji meri pristne, kmetske umetniške motive.

V večji zbirki majoličnih predmetov iz iste pokrajine opazimo razliko v kvaliteti. In res razločevati moramo glede kvalitete in ornamentike dvojno vrsto majoličnih izdelkov in sicer majolično blago, kot navadno tržno blago in pa majolike, ki so bile izdelane na posebno naročilo.

Takratni obrtniški »cehi« so se med seboj naravnost tekmovali, kateri izmed njih se bo ob slavnostnih sestankih odlikoval z umetnejšim cehovskim vrčem in drugo posodo. Te vrče spoznamo takoj kot take po napisih. Pa tudi privatniki so radi naročevali majolično posodo kot darila ob slavnostnih dogodkih, ob krstu, poroki, h godu itd. Umevno je, da so tudi lončarji-umetniki skušali z umetniško izvedbo zadovoljiti svoje odjemalce. Pri slikanju nalašč naročene majolične niso torej uporabljali navadnih šablon in so slikanje izvedli za ta posel posebno sposobni slikarji.

Doba izdelovanja kmetskih majolik je trajala približno 200 let, namreč od sredine 17. do sredine 19. stoletja.

V nemških alpskih deželah je bilo mnogo lončarij, ki so se pečale z izdelovanjem majolik. Za slovensko Štajersko pridejo v poštev tovarne v Gradcu, v Mantschi pri Gradcu, v Celju in Ptuj. Primorje in Kranjska sta imela razen malenkostnih poskusov izključno tuje, laško blago.

Za nemške alpske majolike so značilne valovite, temnomodre, podolžne črte, ki delijo ploskev v precej enako obširna polja z živalskimi podobami, z lovskimi prizori, z ženinom ter nevesto itd. Najdejo se pa tudi alpske majolike z neenako velikimi polji. Po starosti se odlikujejo salzburske, po izvedbi in po širšem delokrogu pa gmundenske. V Gmundnu niso namreč izdelovali samo majolične posode, ampak

tudi kipe in celo večje skupine kipov. Za gmundenskimi majolikami je slovelo majolično blago iz Mantsche in Karlaua pri Gradcu. Temeljna barva teh majolik je običajno rumeno-bela, vendar včasih tudi modrikasta. Na štajerskih majolikah so se uporabljali poleg že prej omenjenih motivov tudi še drugi, kakor začetne imenske črke naročnikov, svete podobe, grozdi in domače narodne noše.

Drugo skupino kmetskih majolik tvorijo majolike, izdelane na Češkem, Moravskem, v Slovakiji in sploh na Gornjem Ogrskem, nadalje v Šleziji in v zahodni Galiciji. Najlepše majolike so izdelovale moravske lončarije. Slavnoznane so bile takozvane habanske majolike. Izdelovali so jih begunci, pripadniki raznih verskih sekt, ki so se naselili na Moravskem, blizu ogrske meje. Slovaške majolike so nastale v veliki meri pod vplivom habanskih.

Razloček med alpskimi in habanskimi majolikami je velik. Oblika habanskih vrčev je okrogla, meloni podobna. Razen vrčev so izdelovali Habanci tudi krožnike, skleda in šesterostranične steklenice, zadnje gotovo po vzorcu šesterostraničnih cinastih vrčev. Na vseh omenjenih keramiških izdelkih opazujemo enako ornamentiko, namreč stilizovan tulipanov cvet in potočnico.

Po mnenju poznavalcev so habanske majolike nemško-švicarskega izvora. Pri mlajših se kaže laški vpliv, pri majolikah novejša doba pa prevladuje jasno vpliv slovečih nizozemskih, v Delftu izdelanih majolik.

Na Moravskem so nastala poleg množtevilih malih lončarij naravnost tovarniška podjetja, ki so se posluževala skoraj izključno že udomačenih umetniških motivov, vsled česar spadajo tudi te majolike k domačim umetno-obrtniškim izdelkom.

Znamenite so poleg habanskih posebno rusinske kmetske majolike iz Kossova, ki kažejo po svoji tehnični izvedbi turški vpliv.

Omenjali smo te pri nas manj znane majolike, ker so marsikateri izmed njih prišle potom trgovine tudi v naše kraje in kot svetovnoznane. Za naše slovenske pokrajine so največjega pomena laške majolike, kot najbolj znane in najbolj razširjene. To je lahko umljivo, ker smo najbližji sosedih Lahov in ker ležijo slovenske dežele na trgovski poti iz Italije v Srednjo Evropo.

Lahi so bili, kakor v mnogih strokah, tudi v keramiki učenci Mavrov. Po vzorcih maverskih lončenih izdelkov so že v 15. stoletju dosegli primeroma visoko stopnjo v keramiški umetni obrti. K temu pro-

cvitu laške keramike je mnogo pripomogel znani laški kipar Lucca della Robia.

Domovina laške, torej tudi toliko opevane slovenske majolike je Severna Italija. V vojvodini Urbino je vladala za umetnost navdušena rodbina Malatesta, imenovana tudi gospodje iz Pesara. Iz mesteca Pesaro, blizu Ankone, je prišlo v naše slovenske pokrajine največ majolik. Te majolike imajo navadno signaturo: C. C. P. (Casali, Caligari, Pesaro). Casali in Caligari sta namreč najbolj znana izdelovalca majolik iz Pesara. Pa ne samo pri Slovenjih, ampak tudi pri primorskih in deloma celo pri dalmatinskih Srbo-Hrvatih in Lahih so bile te majolike zelo priljubljene. Posebno značilna je kranjska majolika z dvakrat vpognjenim ročajem z obojestransko vdrtim ducem (Schnabel) z znanim kranjskim dvoglavim orlom violeto barve ter z rumenimi in modrimi groteskami. Ohranili so se tudi vrči z slovenskimi, z srbo-hrvaškimi (v cirilici) in laškimi napismi. V ljubljanskem muzeju se med drugimi nahaja tudi majolika z napisom: »Na zdravie Lublanske Gospode«. Ti napisi nam dokazujejo, da so bile te laške majolike izgotovljene mnogokrat na naročilo in da so se laški lončarji ozirali na želje in okus slovenskega prebivalstva. Vsled tega so se tudi kmalu udomačile in postale zelo priljubljene.

Ne ravno poredkoma se najdejo v naši domovini ponaredbe laških majolik po naših slovenskih lončarjih. Poznavalec jih bo na prvi pogled spoznal kot ponaredbe, ker imajo motnejše barve in zabrisano, nejasno sliko kranjskega orla.

Na Kranjskem in Primorskem so se našle poleg že omenjenih tudi majolike z drugimi motivi, kakor z tiči, gradovi itd.

Precej razširjene so bile nadalje majolike z napisi: »Bevi Cara«, »Bevi Ema« in drugimi, ki pa niso iz Pesara, ampak najbrže iz Benečije, kjer se še dandanes izdelujejo enake majolike.

V slovenskih deželah prevladujejo med majoličnimi izdelki vrči tako zelo, da razumemo pod majoliko kratkomalo vrč. Krožniki in druga majolična posoda je bila pri nas primeroma malo razširjena.

V mnogo večji meri kakor majolike so pečnice produkt pristne domače umetniške obrti, ki se je začela razvijati v 14. stoletju, ko se je uvajala v alpskih deželah od zunaj kurjena soba z lončeno kmetsko pečjo. Umevno je, da v začetku ne moremo govoriti o tej pravi lončarske obrti kot o umetno-obrtniški, ker so bile prve pečnice gotovo zelo preproste, brez vseh okrasov.

Z gornjenemško hišo je v nemških in slovenskih alpskih deželah zavladala tudi

gornjenemška peč, oziroma gornjenemška oblika in ornamentika pečnic. Slovenske pečnice imajo torej v veliki meri isto obliko in isto plastično ornamentiko ko nemško-alpske, četudi se je tu in tam našel tudi kak slovenski lončar, ki se je v obliki in ornamentiki pečnic povzpela do neke samostojnosti.

Najstarejše pečnice so bile ravne, grafitirane plošče, torej brez glazure z preprosto reliefno ornamentiko. Pri nas so se kmalu zelo udomačile tudi konkavne, loncem podobne pečnice. Bile so zelo praktične, ker je peč vsled večjega ploskovnega obsega bolje grela. V loncem podobnih pečničnih vdolbinah so se hitro pogrele roke in celo jedila. Še dandanes se najdejo kmetske slovenske hiše, četudi bolj poredkoma, ki imajo peči z konkavnimi pečnicami.

Glede umetniških motivov na pečnicah lahko rečemo, da so splošno enaki onim na drugih izdelkih ljudsko-umetniške obrti.

Peči iz starejše dobe, ki jih vidimo na gradovih in v premožnejših meščanskih hišah, so mnogokrat naravnost umotvori, vendar jih ne moremo več prištevati ljudski umetni obrti, ampak so v resnici že navadni umetno-obrtniški izdelki.

Kakor že kranjskim mostiščarjem na ljubljanskem barju in drugim plemenom na primitivni kulturni stopnji je služila ilovica, oziroma glina, tudi slovenskim lončarjem kot pripravna snov za izdelovanje raznih otroških igračk. Še dandanes izdelujejo naši slovenski kmetski lončarji razne prav srčkane igrače, ki predočujejo razne živali, kakor jelenčke, pujske, kravce itd. in služijo otrokom tudi kot piščalka. Omeniti moramo lične hranilne puščice, kropivniki in kukavice, ki sicer nimajo oblike omenjene ptice, pač pa se da z njimi posnemati znani kukavičji »kuku«.

Železna posoda in drugo importirano blago je že v veliki meri izpodrinilo naše preproste lončene izdelke. Ni nam treba vsled tega žalovati, pač pa bi želeli, da bi se tudi pri nas povzpela keramika do tiste višine, na kateri bi mogla tekmovali z tujimi keramiškimi izdelki.

Slovenski obrtniki! Ali se zavedaš, da je edina tvoja rešitev v močni stanovski organizaciji? Le združeni moremo kljubovati vsem nasprotnikom in vsem težavam. Zato vstopi v Obrtno zvezo! Če je še ni, osnuj jo v svojem kraju! Vsa navodila dobiš pri Jugoslovanski obrtni zvezi v Ljubljani, Pražakova ulica 3.

Vajeniško vprašanje.

V »Socialnem preporodjaju« razpravlja dr. Stojanović o vajeniškem vprašanju sledeče:

Za vajence se je začela javnost zanimati šele v novejšem času. Težki položaj in slabo življenje vajencev je napravilo ta stan sramotnim. Sedaj je nekoliko bolje. Država je skušala z zakoni izboljšati položaj vajencev. Vendar vajeniško vprašanje s tem še ni rešeno ampak še obstoja in težave niso še odpravljene.

To je prebudilo nekatere človekoljube, ki skušajo od pomoči temu zlu. Nastalo je med njimi več mnenj kako rešiti vajeniško vprašanje, med katerimi prevladujeta dva, eni pravijo, da naj se napravi čim več obrtnih šol za vojne sirote; drugi pa hočejo, da naj se po vseh večjih obrtnih krajih ustanove domovi za vajence, kjer bi stanovali in hodili k mojstrom le na delo.

Dr. Stojanović pravi, da sta ti dve ideji lepi, pa neizvedljivi. Za prvi načrt bi bilo treba silno mnogo denarja, če hočemo ustanoviti šole za vse vojne sirote, ki jih je velikansko število. Imamo pa poleg teh še polno drugih otrok, za katere je treba rešiti isto vprašanje. Ne gre, da bi bile tu vpoštovane izključno le vojne sirote. Tudi drugi načrt je ravnotako iz finančnih razlogov neizvedljiv. Treba bi bilo zopet ogromnih vsot denarja.

Ker je treba vajeniško vprašanje kljub temu rešiti, svetuje dr. Stojanović drugačen načrt. Vajencem naj se skuša z zakonom le življenjski položaj izboljšati, ter jim preskrbeti boljšo strokovno izobrazbo. Treba bi bilo zato ustanoviti posebna nadzorništva, ki naj skrbijo, da bo življenjski položaj vajencev primerno dober. Dalje je treba rešiti vprašanje, kako izobraziti rokodelca na isti način, kakor se izobrazujejo duševni delavci. Treba bi bilo zato nižjih obrtnih šol, v katerih se vajenec priuči in sposobi v svojem rokodelstvu, ne da bi se kaj učil pri mojstru. S tem bi se doseglo dvoje: 1. da postanejo vajenci in z njimi vajeniško vprašanje in 2. da se dobijo delavci-strokovnjaki. Z nižjo obrtno šolo bi se stvorila šola, ki bi privlačila večji del mladine in tako nekoliko olajšala srednje šole, iz katerih izhajajo samo duševni delavci. Ustvarilo bi se na ta način nekako ravnotežje med duševnimi in fizičnimi delavci. Vsa mladina bi se potem smatrala za enakopravno, dočim je sedaj vajenec preziran, študent pa nasproti njemu gospod.

Tako dr. Stojanović, ki je visok uradnik v ministrstvu za socialno politiko. Da tudi njegov načrt ni lahko izvedljiv zlasti zopet iz finančnih težkoč ne toliko od strani države, kot od strani staršev. Pri-